

O‘SMIRLAR PSIXOLOGIK SALOMATLIGINI TA’MINLASHDA SUN’IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN GENDER-SEZGIR MASLAHAT TIZIMLARI: KOMMUNIKATIV VA AXBOROT OMILLARI

<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2026-20-319-322>

Yoqubova Gulhayo Erkin qizi

Qarshi Davlat Universiteti mustaqil izlanuchisi

Email: gulhayoyoqubova260@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o‘smirlar psixologik salomatligini ta’minlashda sun’iy intellektga asoslangan gender-sezgir maslahat tizimlarining ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot raqamli psixologik xizmatlar doirasida kommunikativ va axborot omillarining gender tenglikni shakllantirish hamda o‘smirlarning psixologik barqarorligini mustahkamlashdagi rolini yoritishga qaratilgan. Maqolada chatbotlar va adaptiv maslahat platformalarining psixologik yordam jarayoniga integratsiyasi, ularning gender stereotiplarini kamaytirish va psixologik xavfsiz muhit yaratish imkoniyatlari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari gender-sezgir sun’iy intellekt tizimlari empatik kommunikatsiya va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv orqali o‘smirlar psixologik salomatligini samarali qo‘llab-quvvatlashini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: o‘smirlar psixologiyasi, psixologik salomatlik, sun’iy intellekt, gender tenglik, gender-sezgir maslahat, raqamli psixologik xizmat, kommunikativ omillar, axborot xavfsizligi, media va psixologiya.

АННОТАЦИЯ

В данной статье с научной точки зрения анализируется значение гендерно-чувствительных консультационных систем, основанных на искусственном интеллекте, в обеспечении психологического благополучия подростков. Исследование направлено на раскрытие роли коммуникативных и информационных факторов в рамках цифровых психологических услуг в формировании гендерного равенства и укреплении психологической устойчивости подростков. В статье обоснована интеграция чат-ботов и адаптивных консультационных платформ в процесс психологической помощи, а также раскрыты их возможности по снижению гендерных стереотипов и созданию психологически безопасной среды. Результаты исследования показывают, что гендерно-чувствительные системы искусственного интеллекта посредством эмпатической коммуникации и личностно-ориентированного подхода эффективно способствуют поддержанию психологического здоровья подростков.

Ключевые слова: психология подростков, психологическое благополучие, искусственный интеллект, гендерное равенство, гендерно-чувствительное консультирование, цифровые психологические услуги, коммуникативные факторы, информационная безопасность, медиа и психология.

ABSTRACT

This article provides a scientific analysis of the significance of gender-sensitive artificial intelligence-based counseling systems in ensuring adolescents' psychological well-being. The study focuses on examining the role of communicative and informational factors within digital psychological services in promoting gender equality and strengthening adolescents' psychological resilience. The article substantiates the integration of chatbots and adaptive counseling platforms into the psychological support process, highlighting their potential to reduce gender stereotypes and create a psychologically safe environment. The research findings

demonstrate that gender-sensitive AI systems effectively support adolescents' psychological health through empathic communication and a person-centered approach.

Keywords: *adolescent psychology, psychological well-being, artificial intelligence, gender equality, gender-sensitive counseling, digital psychological services, communicative factors, information security, media and psychology.*

O'smirlik davri shaxs psixik rivojlanishining eng murakkab va dinamik bosqichlaridan biri bo'lib, bu davrda biologik yetilish jarayonlari bilan bir qatorda ijtimoiy tajriba keskin kengayadi [2]. Gormonal o'zgarishlar va nerv tizimining qayta tashkil topishi o'smirning emotsional holati va xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi, shu bilan birga ijtimoiy munosabatlar tizimi ham sezilarli darajada murakkablashadi [8]. Tengdoshlar guruhi ta'sirining kuchayishi, kommunikativ ehtiyojlarning ortishi hamda o'z "Men" obrazini shakllantirish jarayonining jadallashuvi o'smirlik davrining muhim psixologik belgilaridan hisoblanadi [1]. Rivojlanish psixologiyasi va ijtimoiy kognitiv yondashuvlarda o'smirlik identifikatsiya va o'zini anglashning intensiv bosqichi sifatida talqin qilinib, bu davrda shaxs o'zini ijtimoiy me'yorlar, baholar va kutilmalar orqali anglay boshlaydi [3]. Aynan shu jarayonda gender rollari, ijtimoiy kutilmalar va stereotiplar o'smir psixikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatib, o'zini baholash darajasi va psixologik barqarorlikni tashqi ijtimoiy baholar bilan chambarchas bog'lab qo'yadi [1; 6]. Gender tenglik tamoyillari yetarli shakllanmagan muhitda o'smirlarda psixologik bosim kuchayib, xavotir, emotsional beqarorlik, o'ziga ishonchsizlik va ijtimoiy cheklanish holatlari ko'proq namoyon bo'ladi [5]. Shu bois psixologik xizmat tizimida gender-sezgir, diskriminatsiyasiz va psixologik xavfsiz yondashuvni ta'minlash muhim ilmiy-amaliy vazifa sifatida dolzarblashmoqda [7].

Mazkur sharoitda sun'iy intellektga asoslangan psixologik maslahat tizimlari psixologik xizmat ko'rsatish sohasida yangi imkoniyatlar yaratmoqda [7]. Raqamli platformalarda faoliyat yurituvchi chatbotlar, virtual maslahatchilar va adaptiv maslahat modullari shaxs bilan interaktiv muloqot olib borish, psixologik holat indikatorlarini aniqlash va monitoring qilish, shuningdek individual tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Ushbu tizimlarning asosiy afzalliklari anonimlik, doimiy mavjudlik va shaxsga yo'naltirilganlik bilan belgilanadi [4]. O'smirlar ko'pincha yuzma-yuz maslahat jarayonida baholanish yoki tanqid qilinishdan cho'chib, muammolarini yashirishga moyil bo'lsa, raqamli muhitda o'z his-tuyg'ularini nisbatan erkinroq ifoda etish imkoniga ega bo'ladi. Bu holat barvaqt psixologik yordam ko'rsatish, stress va emotsional zo'riqishning chuqurlashuvini oldini olish nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi [8]. Shu bilan birga, ilmiy yondashuvda sun'iy intellekt psixologik xizmatni to'liq almashtiruvchi mexanizm emas, balki psixolog faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi va profilaktik vosita sifatida qaraladi [7]. Sun'iy intellekt asosidagi maslahat tizimlarini gender-sezgir qilish alohida ilmiy va metodologik ahamiyatga ega [5]. Gender-sezgirlik tizimning biologik jins yoki gender identifikatsiyasiga ko'ra kamsituvchi andozalarni qo'llamasdan, barcha foydalanuvchilar uchun teng hurmat va psixologik xavfsizlikni ta'minlay olishida namoyon bo'ladi. Bu jarayonda

kommunikativ omillar hal qiluvchi rol o'ynaydi, chunki muloqot sifati psixologik yordam samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir [6]. Maslahat beruvchi tizimning empatik, baholovchi bo'lmagan va qo'llab-quvvatlovchi muloqoti o'smirda tushunilganlik va qabul qilinganlik hissini shakllantiradi [7]. Psixologiyada muhim bo'lgan “terapevtik alyans” tushunchasi raqamli muhitda ishonchli va barqaror kommunikatsiya orqali namoyon bo'ladi. Empatik muloqot o'smirning ichki refleksiyasini kuchaytiradi, muammoni anglash va hal etishga bo'lgan motivatsiyani oshiradi hamda umumiy psixologik barqarorlikni mustahkamlaydi.

Axborot omillari gender-sezgir maslahat tizimlarining samaradorligini belgilovchi muhim qatlamlardan biridir. O'smirlar raqamli axborotni faol iste'mol qiluvchi auditoriya bo'lib, ular ko'pincha ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalardan olingan ma'lumotlarga tayanadi [4]. Shu sababli sun'iy intellekt asosidagi maslahat tizimlari ishonchli, verifikatsiyadan o'tgan va ilmiy asoslangan axborotni taqdim etishi lozim [7]. Ayniqsa, yuqori xavotir yoki depressiv belgilar kuzatilganda professional mutaxassisga yo'naltirish mexanizmlarining mavjudligi muhim hisoblanadi [8]. Aks holda, noto'g'ri yoki stereotipik axborot psixologik zo'riqishni kuchaytirib, salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Zamonaviy raqamli jamiyat sharoitida gender-sezgir sun'iy intellekt maslahat tizimlari o'smirlarga psixologik xizmat ko'rsatishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda [7]. Ushbu tizimlar psixologik yordamning ommaviyligini oshiradi, profilaktik yondashuvni kuchaytiradi va resurslar cheklangan sharoitda, xususan ta'lim muassasalarida, samarali qo'shimcha mexanizm vazifasini bajaradi. Biroq ularni joriy etishda axborot xavfsizligi, etik me'yorlar va mutaxassis nazoratini ta'minlash majburiy shart hisoblanadi [5; 7]. Ushbu talablar bajarilmagan taqdirda, sun'iy intellekt tizimlari ishonchni yo'qotishi yoki psixologik risklarni kuchaytirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, o'smirlik davrida gender rollari va stereotiplar psixologik salomatlikka kuchli va ko'p qirrali ta'sir ko'rsatadi. Sun'iy intellektga asoslangan gender-sezgir maslahat tizimlari anonimlik, empatik kommunikatsiya va ilmiy asoslangan axborot orqali ushbu salbiy ta'sirlarni yumshatish imkonini beradi. Shu bilan birga, ularning real samaradorligi faqat texnologik imkoniyatlar bilan emas, balki etik, xavfsiz va mas'uliyatli tashkil etilishi bilan belgilanadi. Demak, gender-sezgir sun'iy intellekt tizimlari o'smirlar psixologik salomatligini qo'llab-quvvatlashda istiqbolli, ammo doimiy ilmiy nazorat va professional mas'uliyatni talab etuvchi mexanizm sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bem, S. L. (1981). *Gender schema theory: A cognitive account of sex typing*. Psychological Review, 88(4), 354–364.
2. Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.

3. Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). *Social role theory*. In Handbook of Theories of Social Psychology.
4. Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). *Taking risks when communicating on the internet*. New Media & Society, 9(4), 619–644.
5. UNESCO. (2019). *Gender equality and education: Global monitoring report*. Paris.
6. Holmes, J., & Meyerhoff, M. (2003). *The handbook of language and gender*. Blackwell Publishing.
7. Topol, E. (2019). *Deep medicine: How artificial intelligence can make healthcare human again*. Basic Books.
8. WHO. (2021). *Adolescent mental health*. World Health Organization.